3. FARKLI DİNÎ ETKİNLİKLERDE OKUNACAK DİNÎ MUSİKİ ESERLERİNİN SEÇİMİ VE İCRASI

İnsanlık tarihinde en ilkelinden en gelişmişine kadar hemen her toplum, içinde yaşadığı kültüre uygun olarak kendi musikisini oluşturur. Musiki "İnsanın duygu ve düşüncelerinin düzenli ve ahenkli olarak kulağa hoş gelecek şekilde sesle ifade ettiği bir sanattır." İnsanoğlu hayatındaki doğum, evlilik, sevinç, ayrılık, ölüm vs. gibi önemli safhalarını oluşturan olaylarda, hissettiği ince ve hassas duygularını musikiyle anlatır. Bu duygulardan biri de din duygusudur. Her dinde olduğu gibi İslam dininde de dinî duyguları canlandıran önemli bir unsur olan musiki, İslam'ın ilk yıllarında en sade ve en basit şekliyle tezahür etmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) "Allah güzeldir, güzel olanı sever."[23] sözleri Müslümanların Kur'an-ı Kerim'i ve ezanı en güzel şekilde okuyup güzelleştirmelerine vesile olmuştur.

DÜŞÜNELİM-TARTIŞALIM

"Her şeyde iyi kötü olabilir. Musikide iyi olan; karakteri sağlamlaştıran, insanı cömertliğe ve cesarete, iyi ve faydalı ahlaka sevk eden musikidir."

(Farabi, Telhis-u nevamis-ul Eflatun, çev. Fahrettin Olguner, s. 38.)

Yukarıdaki sözü dinî musikinin etkileri bakımından yorumlayınız.

Fetih hareketleri sonucu yeni kültür ve medeniyetlerle tanışan Müslümanlar "dinî musiki" adıyla kendi formlarını oluşturmuşlardır. Cami, tarikat dergâhları ve ilim meclislerinde; dinî sevgilerini, bağlılıklarını ve eylemlerini bu formlarla ortaya koymuşlardır. Günümüzde de bu dinî musiki formu din hizmetleri tarafından; camide, ve cami dışında düğünlerde, bayramlarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, nikah vb. farklı dinî etkinlikler çerçevesinde aşır, mevlit, kaside, salat, naat, ilahi gibi formlarla icra edilir.

23. bk. Müslim, İman, 147; İbn Mâce, Dua, 10.

Biliyor musunuz?

Güzel, tesirli, kalın ve tok seslere davudi ses adı verilir. Nitekim Yüce Kur'an'da Davut'un (a.s.) sabah akşam dağlar ve kuşlarla tesbih ettiği buyurulur. Kaynaklarda Zebur'u çok güzel bir sesle okuduğu için, onun zikrini insan ve hayvanların etkilenerek dinlediği, sesinin de dağlardan yankılandığı anlatılır.

(İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, s. 6858.)

Kültürümüzde Cami İçinde Dinî Musiki

Türklerin İslam'a girmeden önce günlük yaşantılarında ve dinî törenlerin icrasında musikiden faydalandıkları görülür. Türkler İslam'ı kabul ettikten sonra ise; musikiyi bilen, onunla uğraşan **musikişinaslar** Kur'an-ı Kerim'in prensiplerini, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve ashabının uygulamalarını, tasavvufî anlayışın etkileri ile şekillenen dinî yaşayışlarını musikiyle bütünleştirerek güzel eserler ortaya koymuşlardır. Bu eserler musikinin, **Türk din musikisi** formunu (tür) oluşturur. Bu formun camilerde, dinî ibadet ve merasimlerdeki icrası **cami musikisi** şeklindedir.

BİLGİ KUTUSU

İsmail Dede Efendi Hamâmîzade

... 9 Ocak 1771 yılında doğan Dede Efendi, öğrenci iken sesinin güzelliğinden dolayı ilahicibaşı olur. Çile yıllarında iken "Zülfündedir benim baht-ı siyahım" bestesiyle kendini duyurur, Padişah III. Selim tarafından da takdirle karşılanır. "Dede" ünvanını çilesini bitirince alır. II. Mahmut zamanında başmüezzinliğe getirilir. Sultan Abdülmecid zamanında hac yolunda iken "Kutbünnâyî" denilen Osman Dede'nin Miraciye'sini seslendirmesiyle tanınır. 1846'da yakalandığı kolera hastalığından kurtulamayarak vefat eder. 500 civarında eseri vardır...

(bk. Nuri Özcan, "İsmail Dede Efendi Hamâmîzâde", DİA, C 23, s. 93.)

Cami musikisi, cami içinde çoğu zaman irticalen (doğaçlama), herhangi bir musiki aleti kullanılmadan insan sesiyle gerçekleştirilir. Toplumun dinî, kültürel ve tasavvufi değerlerini taşıyan bu musiki; Kur'an-ı Kerim, ezan, kamet, tekbir, sala, tesbih, mevlit, ilahi, kaside vb. okumalarda en güzel makam ve usullerde icra edilir. Musikinin işleniş biçimine **makam** denir.[24]

Ayetler; Cennet, cehennem, doğruluk, adalet, iyilik, kötülük, kulluk, inanç, ibadet vb. daha birçok konudan bahseder. Bu konular anlamlarına göre insana hüzün, sevinç, coşku, umut, acizlik, rahatlık vb. duygular hissettirir. Karinin (okuyucu) Kur'an-ı Kerim'i ayetlerin ifade ettiği anlama uygun musiki diliyle okuması dinleyenleri etkiler. Nitekim Hz. Muhammed'in (s.a.v.) *"Kur'an-ı seslerinizle süsleyiniz. Çünkü güzel ses, Kur'an'ın güzelliğini artırır."*[25] sözü güzel okumanın insan üzerindeki etkisine dikkat çeker. Kur'an-ı Kerim tecvit kurallarına dikkat edilerek ve bestesiz olarak belli bir makamda kalmaksızın kulağa hoş gelecek şekilde her makamda

24. İsmail Hakkı Özkan, "Makam", DİA, C 27, s. 410-411.
25. Buhârî, Kitabu't-Tevhit, 52.

doğaçlama okunabilir. Makamın karakterini, Kur'an'ın kendine hoş musikisinin önüne geçirmemek kaydıyla tecvit kurallarına dikkat edilerek yapılan bir okuyuş, okuma ve dinleme zevkini artırır. Genellikle aşır olarak okunan bölümlerden biriside Bakara suresinin ilk beş ayetidir.

Bakara Suresi (1-5. ayetler)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّق۪ينَۙ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ

بِالْغَيْبِ وَيُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۙ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ

بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَۜ ﴿٤﴾

اُو۬لٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

Bakara suresinin okunuşunu karekoddan dinleyiniz. Dinlediğiniz sureyi ezberleyiniz ve sınıfta sunumunu yapınız.

Ayetlerin Meali

"Elif Lâm Mîm. (1) Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir. (2) Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar. (3) Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar. (4) İşte onlar Rab'lerinden (gelen) bir doğru yol üzeredirler ve kurtuluşa erenler de işte onlardır." (5)

Ezan: Cami musikisinin bir formu olan ezan mana ve içeriği bakımından Müslümanlara namaza ve İslam'a (kurtuluşa) davet eder. **Ezan**, kelime olarak "ilan etmek, bildirmek, duyurmak" demektir. Ezanı okuyan din görevlisine de **müezzin** adı verilir.[26] Ezan farz namazların vaktinin girdiğinin belli sözlerle ve özel bir şekilde ilanıdır. İnsanın kulağına, aklına ve ruhuna hitap eder, onu tevhide çağırır. Dünyanın dört bir tarafında gür ve güzel bir sesle okunması Müslümanlara, Allah'a (c.c.) olan kulluk vazifesini hatırlatır, onları sonsuz dünyevi isteklerden bir an olsun uzaklaştırır.

26. Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, vd., MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 256.

Müslüman olup namaz kılmada tembellik gösteren kişiyi uyaran ezanın, Müslüman olmayan kişileri de etkilediği bilinir. Öyle ki güzel sesli ve makam bilen bir müezzin tarafından okunan ezan kulağa ve ruha hoş gelir. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.) ezan vakti yaklaştığında ve ruhu daraldığı zamanlarda " أَرِحْنَا يَا بِلاَلُ *Bizi ferahlandır ey Bilal!*"[27] buyurmuştur.

NOT EDELİM

"Bilal, güneş (öğle, batı tarafına) kayınca ezan okurdu. Resulullah (s.a.v.) odasından çıkıncaya kadar ikamet (Kamet) getirmezdi. Odasından çıkınca, onu görür görmez ikamet getirirdi."

(Müslim, Mesacid, 160; Tirmizî, Salat, 148; Ebu Davud, Salat, 44.)

Görsel 5.7: Ezan, Müslümanları namaza çağıran davettir.

Ezanı dinlemek, ezan cümlelerini tekrarlamak ve namaz davetine icabet etmek gerekir. Müslümanlar için bir çağrı niteliği taşıyan ezanın uygun bir makamda dil ve lafız bakımından kelime yapısı değişmeden (tecvit kurallarına dikkat edilerek) okunması önemlidir. Ezan okunurken dikkat edilecek diğer önemli husus da ezanın makamıdır. Türk dinî musiki makamlarından birinin ya da birbiriyle uyumlu birkaçının namaz vakitlerine uygun seçilerek zahidane (takva edası) bir tavırla okunması önemlidir. Hangi vaktin ezanında hangi makamın seçileceğiyle ilgili bazı değerlendirmeler vardır. Örneğin akşam ezanının segâh makamıyla okunması dikkat çekicidir. Bir bitişin ve sonun habercisi olan bu makam insana sanki ömrünün sonuna geldiğini, geri dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkacağını hatırlatır.

SIRA SİZDE

Memleketimizde beş vakit okunan ezanın genellikle hangi makamlarda okunduğunu ve bunların nedenlerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

27. Ebu Davud, Edeb, 78.

İftar vakti gibi özel durumlarda veya afetler gibi sıkıntılı zamanlarda, ayrıca çevre ve iklim şartlarına uygun olarak ezan okuyuşu uzatılabilir ya da kısaltılabilir. Sabah, öğle, yatsı namazları ile cemaatin daha fazla katılımına imkân sağlayan cuma ve cenaze namazlarında okuyuşun aşırıya kaçmadan uzatılması uygundur.

Akşam Ezanı

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ * اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ *

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ * اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ *

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ * اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ *

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ * حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ *

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ * لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ *

Meali

Allah en büyüktür. Allah en büyüktür.
Allah en büyüktür. Allah en büyüktür.
Allah'tan başka ilah olmadığına ben şehadet ederim.
Allah'tan başka ilah olmadığına ben şehadet ederim.
Muhammed'in (s.a.v.) onun elçisi olduğuna da şehadet ederim.
Muhammed'in (s.a.v.) onun elçisi olduğuna da şehadet ederim.
Haydi namaza! Haydi namaza!
Haydi kurtuluşa! Haydi kurtuluşa!
Allah en büyüktür. Allah en büyüktür.
Allah'tan başka ilah yoktur.

(Mevlüt Özcan, Din Görevlisinin El Kitabı, s. 222.)

DİNLEYELİM-EZBERLEYELİM

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّآمَّةِ * وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ * آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ

وَالْفَضِيلَةَ * وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِى وَعَدْتَهُ * اِنَّكَ لَاتُخْلِفُ الْمِيعَادَ *

Meali

"Ey şu eksiksiz davetin ve kılınacak namazın Rabbi Allahım! Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vesileyi ve fazileti ver. Onu, kendisine vadettiğin Makâm-ı Mahmûd'a ulaştır."

(Buhârî, Ezan, 8.)

Ezan duasının okunuşunu karekoddan dinleyiniz. Dinlediğiniz duayı ezberleyiniz ve sınıfta sunumunu yapınız.

Kamet: Farz namazlardan önce namazın başladığını bildirmek için sade bir uslupla ezana göre daha hızlı ve alçak bir sesle irticalen (doğaçlama) okunan cami musikisi çeşididir. **Kamet** "ayağa kalkmak, durmak, düzgün ve itidal (orta) üzere olmak" demektir.[28] Kamet getirilirken ayakta durulur ve kıbleye yönelinir. Ezanda iki defa söylenen حَيَّ عَلَى الْفَلَاحْ lafzından sonra iki defa قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ lafzı söylenir. Kamet, tıpkı ezan gibi vaktin özellikleri düşünülerek güzel ses ve uygun bir makamla söylendiğinde cami cemaatinin huşuunu ve ibadet şevkini artırır.

BİLGİ KUTUSU

Günümüzde bazı camilerde nadiren öğle, ikindi, yatsı namazlarıyla teravih, cuma ve bayram namazlarında müezzinlerin bazı sözleri koro hâlinde, bazılarını ise nöbetleşe okudukları görülür. Cami musikisinin bu formuna "cumhur müezzinliği" adı verilir. Büyük camilerde namaz aralarında okunan tekbirler, bitiminde ise Ayetelkürsi ve tesbihatlar, iki müezzinin karşılıklı veya birkaç kişinin hep birlikte okuduğu ezanlar vb. bunun gibi okumaları kapsar.

(Uğur Alkan, Türklerde Ezan ve Salâ Musikisi Uygulamaları, s. 48.)

28. İsmail Karagöz, Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, vd., DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 358.

Kamet

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ * اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ * اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ * اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ * حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ * قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ * لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

Meali

Allah en büyüktür! Allah en büyüktür! Allah en büyüktür! Allah en büyüktür! Allah'tan başka ilah olmadığına ben şehadet ederim. Allah'tan başka ilah olmadığına ben şehadet ederim. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) onun elçisi olduğuna da şehadet ederim. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) onun elçisi olduğuna da şehadet ederim. Haydi namaza! Haydi namaza! Haydi kurtuluşa! Haydi kurtuluşa! Muhakkak namaz başladı. Muhakkak namaz başladı. Allah en büyüktür! Allah en büyüktür! Allah'tan başka ilah yoktur.

(Mevlüt Özcan, Din Görevlisinin El Kitabı, s. 241.)

Tekbir: "Allah'ı (c.c.) yüceltmek, noksan sıfatlardan, şirkten, yarattıklarına benzemekten tenzih etmek (uzak tutmak)"[29] anlamını taşıyan bir cami musikisi türüdür. Tekbirin özellikle kurban kesilirken, hac ve umre ibadetlerinde, bayram ve cenaze namazlarında, mevlitlerde, bazı dinî ve millî günlerde, savaş esnasında ya da savaş başlamadan önce okunması gelenektir. Segâh makamında okunan tekbir, Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi tarafından bestelenmiştir.

29. İsmail Karagöz, Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, vd., DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 645.

Tekbir

اَللّٰهُ اَكْبَرُ * اَللّٰهُ اَكْبَرُ * لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ *

اَللّٰهُ اَكْبَرُ * وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ *

Meali

"Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Hamd Allah'a mahsustur."

(Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 645.)

BİLGİ KUTUSU

Hz. İbrahim (a.s.) gördüğü rüya üzerine oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) kurban etmek üzereyken Cebrail (a.s.) bir koç ile yanına gelir. "Allah-u ekber, Allah-u ekber" diyerek tekbir getirir. Hz. İbrahim (a.s.) bunu duyunca "Lâ ilahe illâllahu vallahu ekber" diye cevap verir. Kurban edilmeyi bekleyen Hz. İsmail de (a.s.) "Allah-u ekber ve lillâhil hamd" sözüyle onların sözünü tamamlar.

(el-Mevsilî, el-İhtiyar li Ta'lîli'l- Muhtâr, C 1, s. 87-88.)

Hz. İbrahim'den (a.s.) günümüze kadar gelen, Kurban Bayramı'ndan önceki gün (arife günü) sabah namazından başlayarak bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar her farz namaz sonrası söylenen bu tekbire teşrik tekbiri denir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 363.)

Sala (Salat, salavat): "Hz. Muhammed'e (s.a.v.) dua amacıyla okunan sözlerdir. Ayrıca Müslümanları bayram ve cuma namazına çağırmak, kandilleri duyurmak, yine bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı dost, akraba ve komşulara haber vermek amacıyla okunan salat-u selamdır."[30] Cami musikisinin bir formu olan salanın cenaze, bayram, ramazan ve cuma salası gibi türleri vardır. Bu salalar, tıpkı ezan gibi bazen tek müezzin tarafından okunabildiği gibi bazen de iki müezzinin karşılıklı okumasıyla yerine getirilir. İki müezzinin okuduğu bu salaya **çift sala** adı verilir.[31]

30. Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, vd., MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 321.
31. bk. Nuri Özcan, "Sala", DİA, C 36, s. 15-16.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) övgü ve destek duası anlamı taşıyan diğer bir cami musikisi formu ise salavattır. Pek çok farklı salavat metni olmasına rağmen, en meşhur olanı, teravih namazından sonra okunan **salat-ı ümmiye**dir.[32] Bu salanın bestesini Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi yapmıştır. Belirli gün ve gecelerde, mevlitlerde, cenazelerde, sakal-ı şerif ziyaretlerinde, düğünlerde, bazı dinî ve millî törenlerde, savaş esnasında ya da savaş başlamadan önce okunması âdettir.

DİNLEYELİM-UYGULAYALIM

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ

وَعَلٰى اٰلِه۪ وَصَحْبِه۪ وَسَلِّمْ *

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِه۪ وَصَحْبِه۪ وَسَلِّمْ *

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذ۪ى جَٓاءَ بِالْحَقِّ الْمُب۪ينِ

وَ اَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَم۪ينَ *

Salat-ı ümmiyenin segâh makamı okunuşunu dinleyiniz. Siz de bu makamı sınıfta okuyunuz. Öz Değerlendirme Formunu doldurunuz.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneğe "x" işareti koyunuz. Bu çalışma ile ilgili görüşlerinizi boş bırakılan yere yazınız.			
	Evet	**Kısmen**	**Hayır**
1. Salat-ı ümmiyenin makamlı okunuşlarını dinledim ve anladım.			
2. Okurken tecvit kurallarına dikkat ettim.			
3. Okurken tonlamaya (ses iniş ve çıkışlarına) dikkat ettim.			
4. Okurken nefes kontrolümü yaptım.			
5. Makamı doğru bir şekilde sundum.			
Öğrenci Görüşü:			

32. M. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Beste Formları, s. 45.

Cuma günü öğle namazı vaktinden bir müddet önce Hz. Muhammed'e (s.a.v.) selam ve salat getirmek suretiyle sevap kazanmak için okunan cami musikisi türü cuma salasıdır. Bu salanın perşembe geceleri ve birinin vefat haberini insanlara duyurmak için okunması bazı bölgelerde gelenek hâline gelmiştir.

Sala

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ *

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَاحَبِيبَ اللّٰهِ *

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ عَرْشِ اللّٰهِ *

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِ اللّٰهِ *

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ *

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *

Meali

Ey Allah'ın Resulü, salat ve selam senin üzerine olsun!
Ey Allah'ın habibi, salat ve selam senin üzerine olsun!
Ey Allah'ın arşının nuru, salat ve selam senin üzerine olsun!
Ey Allah'ın yarattıklarının en hayırlısı, salat ve selam senin üzerine olsun!
Öncekilerin ve de sonrakilerin Efendisi, salat ve selam senin üzerine olsun!
Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur!

(Mevlüt Özcan, Din Görevlisinin El Kitabı, s. 236.)

Namaz Tesbihatı: Allah Teâlâ'yı yüce şanına yakışmayacak sıfatlardan uzak tutmak olan "Subhanallah" kelimesiyle aynı anlama gelen **tesbih**, tevhit inancını pekiştiren bir kavramdır.[33] Kur'an-ı Kerim'de bütün varlıkların yaratıcısına secde ve tesbih edişi anlatılır. Bunun bir benzerini Müslümanlar namaz esnasında gerçekleştirir. Subhanallah, Elhamdülillâh ve Allahu ekber lafızları olan tesbihat, namaz sonunda verilen selamın makamına uygun olarak hoş bir musikiyle icra edilir.

33. Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, vd., MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 362.

Görsel 5.8: Tesbih, Allah'ı (c.c.) yüceltme ve O'nu noksan sıfatlardan uzak tutmaktır.

DİNLEYELİM-UYGULAYALIM

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَ الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ *

عَلٰى رَسُولِنَا صَلَوَاتٌ *

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ *

وَلَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ *

وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ذُوالْجَلَالِ وَالْكَمَالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ *

سُبْحَانَ الْكَرِيمِ دَائِمًا نِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ * رَبِّ الْعَالَمِينَ تَعَالٰى شَانُهُ اللّٰهُ اَكْبَرُ *

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ * لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ * سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ الْاَعْلٰى الْوَهَّابِ *

(Mevlüt Özcan, Din Görevlisi El Kitabı, s. 308-313.)

Namaz tesbihatının makamlı okunuşunu dinleyiniz. Siz de bu makamı sınıfta icra ediniz. Öz Değerlendirme Formunu doldurunuz.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneğe "x" işareti koyunuz. Bu çalışma ile ilgili görüşlerinizi boş bırakılan yere yazınız.			
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Namaz tesbihatlarının makamlı okunuşlarını dinledim ve anladım.			
2. Okurken tecvit kurallarına dikkat ettim.			
3. Okurken tonlamaya (ses iniş ve çıkışlarına) dikkat ettim.			
4. Okurken nefes kontrolümü yaptım.			
5. Makamı doğru bir şekilde sundum.			
Öğrenci Görüşü:			

Günlük Hayatımızda Dinî Musiki

İlahi: Dinî düşünceleri içeren, Allah'ı (c.c.) övme ve ona dua etme amacıyla yazılıp bestelenen şiirlerdir.[34] Kültürümüzde önemli bir yeri olan ilahiler dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, düğün ve sünnet törenlerinde, hacı ve asker uğurlama vb. merasimlerinde dinleyiciyi coşturan musikilerdir.

Görsel 5.9: İlahiler Allah'ı (c.c.) öven, dinî düşünceler içeren vb. sözlerdir.

34. İsmail Karagöz, Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, vd., DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s.309.

DİNLEYELİM-SÖYLEYELİM

BİSMİLLAH

Bismillahirrahmanirrahim (7 defa tekrar)
Bismillah (2 defa tekrar)
Her şey onunla başlar
Diner onunla yaşlar
Kurtlar, kuşlar, ağaçlar
Zikreder dağlar, taşlar
Ne bitmez bir bereket
Ne tükenmez bir kuvvet
Bismillah da gizlidir
Buluruz onda halvet
Biz de söyleriz daim
O ne büyük bir devlet

Bismillahirrahmanirrahim (7 defa tekrar)
Bismillah (2 defa tekrar)
Nefs ü şeytanı taşla
Her zaman ve her yaşta
Söyle gönülden aşkla
O her hayrın başıdır
Sözlerin sultanıdır
O her hayrın başıdır
İslam'ın nişanıdır
Kâinatın şanıdır
Sözlerin sultanıdır

Beste: Dervişâne

Sınıfta koro hâlinde seslendiriniz.

Mevlit: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dünyaya gelişini, miraca yükselmesini, örnek hayatını konu alan mevlit, kelime olarak "doğma, doğum zamanı ve yeri" anlamına gelir. Peygamberimize (s.a.v.) övgü ve sevgi dolu sözler söylemek bir gelenektir. Bu geleneğin en güzel ve meşhur olanı Süleyman Çelebi tarafından halk diliyle yazılan Vesiletü'n-Necat (Kurtuluş Sebebi) isimli eserdir.[35] En eskisi ise, asr-ı saadet zamanına kadar dayanan Ka'b b. Züheyr ve İmam-ı Busırî' nin yazdığı Kaside-i Bürde'dir. 165 beyitten oluşur.[36]

İlk mevlit kutlamaları Mısır'da Fatımiler Dönemi'nde başlar. Bu kutlamalarda Kur'an tilavet edilir, ardından vaazlar verilir, zikirler yapılır, yemekler yenirdi.[37] Günümüze kadar gelen bu âdet, mübarek gün ve gecelerde, evlilik, sünnet ve doğum törenlerinde, asker ve hacı uğurlama vb. merasimlerinde kültürümüzün bir parçası olarak yaygın bir şekilde devam eder. Tevhit, yaradılış, veladet, merhaba, miraç ve münacat bahirleri (bölüm) mevlidin musiki şeklinde okunan bölümleridir.[38]

Günümüzde mevlit irticalen (doğaçlama) okunsa da genellikle her bölüm belli makamlar dâhilinde icra edilir. Makamla okunan bahirlerin konusu ne ise aralarına o makama uygun ilahiler, aşırlar, tevşihler ilave edilerek mevlit zenginleştirilir. Mevlit merasimi sonunda dinleyicilere gül suyu ikram edilir.

35. Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, vd., MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 237.
36. bk. Kenan Demirayak, "Kasîdetü'l-bürde", DİA, C 24, s. 567-568.
37. Ahmet Özel, "Mevlit", DİA, C 29, s. 475-476.
38. Ahmet Çakır, Müziğe Giriş, s. 91.

DİNLEYELİM-ARAŞTIRALIM

MEVLİT-Tevhit Bahri

Seyyid-i kainât, Hazret-i Fahr-i Âlem
Muhammed Mustafâ'râ Salavât
Allâh âdın zikredelim evvelâ
Vâcip oldur cümle işde her kulâ
Allâh âdın her kim ol evvel anâ
Her işi âsân eder Allâh anâ
Allâh âdı olsa her işin önü
Hergiz ebter olmaya ânın sonu
Her nefeste Allâh âdın di müdâm
Allâh âdıyle olur her iş temâm
Bir kez Allâh dese aşk ile lisân
Dökülür cümle günah misl-i hazân
İsm-i pâkin pâk olur zikr eyleyen
Her murâda erişür Allâh diyen

Aşk ile gel imdi Allâh diyelim
Dert ile göz yaş ile âh îdelim
Ola ki rahmet kıla ol pâdişâh
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol ilâh
Birdir ol birliğini şek yokdürür
Gerçi yanlış söyliyenler çokdürür
Ey azizler işte başlarız söze
Bir vasiyet kılarız illâ size
El vasiyet kim dirim her kim tuta
Mis gibi kokusu canlarda tüte
Hak Teâlâ rahmet eyleye anâ
Kim beni ol bir dua il anâ
Her ki diler bu duada buluna
Fâtiha ihsân ede ben kûluna

(Güfte: Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-Necât.)

Tevhit bahrini dinleyiniz. Siz de mevlit bahirlerinden bir bölüm araştırıp arkadaşlarınıza okuyunuz.

Kaside: "Yüce Allah ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) duyulan sevgi, ahlaki meseleler, dinî nasihatler, ibadet vb. konuların yer aldığı doğaçlama okunan şiirlerdir. Bu şiirlerin konusu Allah'ın (c.c.) birliği ve azameti ise **tevhit**, Allah'a (c.c.) yalvarış ise **münacat**, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) üstün özellikleri ise **naat** ismini alır."[39]

Kasideler, mevlit bahirlerinin arasında (bahir konusuna uygun seçilir) okunur. Kasidelerin güzel ses ve uygun makamla okunması dinleyicileri etkiler, dinleyicilere manevi bir haz verir.

Görsel 5.10: Kasideler genellikle Allah (c.c.) ve Hz. Muhammed (s.a.v.) sevgisini dile getiren şiirlerdir.

39. Haluk Akalın, Recep Toparlı, Nevzat Gözaydın vd., Türk Dil Kurumu Sözlüğü, s. 1099.

DİNLEYELİM

EY GÖNÜL BAKMA CİHANA (NİHAVEND)

Ey gönül bakma cihâna gün gelir seyran gider
Durma ağla gözlerim gel bu kafesten cân gider
Sağlığı sen bil ganimet gönlünü ezkâre ver
Çağrılır kabre girersin sonra bu meydân gider
Sıdk ile Allah'a kul ol mâl-ü dünyâ fitnedir
Bir kefen giyip gidersin servet-ü sâmân gider
Uyma gel ehl-i zamana çokca sohbet eyleme
Çünkü onlar ehl-i Hakk'a her cihetle yan gider
Cümle halk ehl-i seferdir devr-i Âdemden beri
Pençe-i mevte takılmış günde bin kervan gider
Hazır ol mevte Kelâmi gafil olma bir nefes
Dost gider, düşman gider, ağyar gider, ihvan gider.

(Güfte: "Odabaşı Dergâhı Şeyhi" Kelamî-Bestekar: Zeki Altun.)